

Jerzy Adamczyk

Uwagi na temat "Norm Konferencji Episkopatu Polski dotyczących występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych"

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 51/1-2, 139-161

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JERZY ADAMCZYK

**UWAGI NA TEMAT „NORM KONFERENCJI
EPISKOPATU POLSKI DOTYCZĄCYCH
WYSTĘPOWANIA DUCHOWNYCH I OSÓB
ZAKONNYCH ORAZ PRZEKAZYWANIA NAUKI
CHRZEŚCIJAŃSKIEJ W AUDYCJACH RADIOWYCH
I TELEWIZYJNYCH”**

Treść: Wstęp. 1. Kompetencje biskupów w kwestii występowania duchownych i zakonników oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych nadane im przez KPK z 1983 r. 2. Klasyfikacja mediów podlegających trosce pasterzy Kościoła w Polsce. 3. Zadania biskupów w odniesieniu do kościelnej i publicznej radiofonii i telewizji. 4. Udział osób duchownych, zakonnych i świeckich w programach radiowych i telewizyjnych. 5. Normy kanoniczne dotyczące doktryny głoszonej przez radio i telewizję. Zakończenie.

Wstęp

Kościół otrzymał „od Pana (...) misję nauczania wszystkich narodów i głoszenia Ewangelii wszelkiemu stworzeniu”¹. Stąd „ma obowiązek i wrodzone prawo przepowiadania Ewangelii wszystkim narodom, niezależnie od jakiegokolwiek ludzkiej władzy, także z zastosowaniem właściwych sobie środków społecznego przekazu” (kan. 747 § 1; por. kan. 822 § 1)². Kościół więc z natury rzeczy ma prawo do korzystania ze wszystkich środków,

¹ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (nr 24), w: Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie, Poznań 2002, s. 104-163.

² Odnowiony Kodeks Prawa Kanonicznego środkiem społecznego przekazu poświęca bezpośrednio 11 kanonów (822-832), dając im tytuł *De instrumentis communicationes socialis et in specie libris*. Oprócz tego w wielu innych miejscach wspomina o tych środkach.

w tym także ze środków społecznego przekazu, umożliwiających skuteczne wypełnienie zleconej mu misji³. Bowiem nowoczesne media masowe, szczególnie audiowizualne środki przekazu, kształtują dzisiaj nowy świat, nową cywilizację i tzw. kulturę masową. Przez swój nieograniczony zasięg i wielką sugestywność znacząco wpływają na myślenie, uczucia, przeżycia, mentalność i postawy życiowe współczesnego człowieka, stając się ważnym czynnikiem jego rozwoju, również pod względem religijnym⁴. Fakt zaistnienia nowej epoki cywilizacyjnej, „epoki audiowizualnej” stał się poważnym wyzwaniem i zobowiązaniem dla Kościoła, zwłaszcza dla jego posłannictwa ewangelizacyjnego, co zostało dostrzeżone szczególnie podczas Soboru Watykańskiego II⁵.

Wśród środków społecznego przekazu największy i najintensywniejszy wpływ na człowieka mają radio i telewizja. Bowiem ze względu na łatwy i szeroki dostęp do nich, jak również na nieograniczony ich zasięg, są one najważniejszym źródłem bieżących wiadomości, wiedzy i rozrywki, kształtując ludzkie postawy i opinie, wartości i wzory postępowania.

Stąd jest zrozumiałe, że w dziele głoszenia Ewangelii Kościół posługuje się radiem i telewizją jako instrumentami, których ogromnych możliwości we współczesnym świecie nie sposób nie dostrzec.

Trzeba jednak z realizmem zauważyć i niebezpieczeństwa dla nieskazitelnosci wiary i obyczajów, jakie mogą (i faktycznie istnieją) wynikać z neodpowiedzialnego posługiwania się środkami społecznego przekazu. Dlatego prawodawca kodeksowy wymaga, aby pasterze Kościoła czuwali, by wiara i obyczaje wiernych nie doznały uszczerbku przez użycie środków społecznego przekazu (por. kan. 823 § 1).

³ Por. Sobór Watykański II, Dekret o środkach społecznego przekazu *Inter mirifica* (nr 3), w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 87-95.

⁴ Por. Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, Instrukcja duszpasterska *Aetatis novae* (22 lutego 1992), (nr 4), „Enchiridion Vaticanum” nr 13, s. 1002-1105, tekst polski: „L'Osservatore Romano” wydanie polskie, 13 (1992), s. 50-59, (odtąd AN).

⁵ Warto podkreślić, że spośród 47 projektowanych dokumentów, Sobór ostatecznie opracował tylko 16. Wśród nich znalazł się dokument o mass – mediach – Dekret o środkach społecznego przekazu *Inter mirifica* z 4 grudnia 1963 r. Świadczy to bez wątpienia o wielkiej wadze, jaką soborowy Kościół przywiązywał do znaczenia nowoczesnych środków społecznego komunikowania w dziele ewangelizacji współczesnego świata.

Wyrazem troski Kościoła w Polsce o czystość nauki katolickiej (wiary i moralności) przekazywanej w radio i telewizji, są *Normy Konferencji Episkopatu Polski dotyczące występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych*⁶ wydane podczas 328. Zebrania Plenarnego odbytego w Licheniu w dniach 11-12 czerwca 2004 r.⁷

Sformułowany temat zawiera kilka wątków problemowych. Zostaną one ukazane w następującym porządku. 1. Kompetencje biskupów w kwestii występowania duchownych i zakonników oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych nadane im przez KPK z 1983 r.; 2. Klasyfikacja mediów podlegających trosce pasterzy Kościoła w Polsce; 3. Zadania biskupów w odniesieniu do kościelnej i publicznej radiofonii i telewizji; 4. Udział osób duchownych, zakonnych i świeckich w programach radiowych i telewizyjnych; 5. Normy kanoniczne dotyczące doktryny głoszonej przez radio i telewizję.

1. Kompetencje biskupów w kwestii występowania duchownych i zakonników oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych nadane im przez KPK z 1983 r.

Skoro Kościół ma „obowiązek i wrodzone prawo przepowiadania Ewangelii wszystkim narodom, niezależnie od jakiegokolwiek ludzkiej władzy, także z zastosowaniem właściwych sobie środków społecznego przekazu” (kan. 747 § 1), to posiada również

⁶ Konferencja Episkopatu Polski, *Normy Konferencji Episkopatu Polski dotyczące występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych*, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie, 26 (2005) nr 4, s. 55-56, (odtąd: Normy KEP). Trzeba dodać, że dokument mówi również o obowiązkach wiernych świeckich, którzy wypowiadają się w mediach w sprawach nauki katolickiej lub obyczajów (nr 10-12, 17).

⁷ Należy zauważyć, że Konferencja Episkopatu Polski na mocy swego Statutu z dnia 16 września 1995 r. (art. 17) postanowiła, że promulgacja jej dekretów ogólnych jak również innych jej aktów normatywnych następuje przez ogłoszenie w organie urzędowym – „Akta Konferencji Episkopatu Polski” (zob. „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 1 (1998) s. 9; por. J. Krukowski, *Władza Konferencji Biskupów w ustawodawstwie Jana Pawła II*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich” 15 (2005) nr 18, s. 53; w chwili pisania artykułu nie opublikowano jeszcze stosownego numeru „Akt Konferencji Episkopatu Polski”, stąd autor korzystał z tekstu *Norm* zamieszczonego w „L'Osservatore Romano” wydanie polskie, 26 (2005) nr 4, s. 55-56.

prawo i obowiązek troski o uporządkowany przekaz ewangelicznego orędzia poprzez radio i telewizję. Troska ta przejawia się w wydawaniu przepisów mających za cel z jednej strony ochronę przed negatywnym używaniem tych mediów w kwestii nieskazitelności wiary i obyczajów, a z drugiej na owocnym i skutecznym korzystaniu z tych środków w głoszeniu ewangelii, jak również na czuwaniu, by przepisy te były w praktyce przestrzegane⁸. Istotnym sektorem tej troski jest zagadnienie występowania duchownych i zakonników oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych. Problematykę tę reguluje Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. oraz Instrukcja *O niektórych aspektach wykorzystania środków społecznego przekazu w promowaniu nauki wiary* Kongregacji Nauki Wiary⁹.

Wspomniane wyżej źródła prawa wymieniają biskupi polscy, gdy piszą: „Konferencja Episkopatu Polski biorąc pod uwagę Instrukcję Kongregacji Nauki Wiary o pewnych aspektach używania społecznych środków przekazu dla szerzenia nauki o wierze z 30 marca 1992 r. i korzystając z uprawnień przyznanych przez prawo powszechnie (kan. 772, § 2; kan. 804, § 1; kan. 831, § 2), podczas 328. Zebrania Plenarnego, które odbyło się w Licheniu w dniach 11-12 czerwca 2004 r., przyjęła następujące zasady regulujące duszpasterską troskę Kościoła w Polsce o uporządkowany przekaz ewangelicznego orędzia poprzez radio i telewizję”¹⁰.

Autorzy *Norm* uzasadniają wydanie tego dokumentu wykorzystaniem kompetencji legislacyjnych, upoważniających ich do recepcji KPK do prawa partykularnego w Polsce, powołując się na konkretne przepisy kodeksowe (kan. 772, § 2; kan. 804, § 1; kan. 831, § 2).

W pierwszym rzędzie przywołują kan. 772 § 2 KPK, który normuje kwestię wystąpień drogą radiową lub telewizyjną z wykładami nauki chrześcijańskiej. Prawodawca kodeksowy postanawia: „gdy idzie o przekazywanie nauki chrześcijańskiej przez radio lub telewizję, należy zachować

⁸ Por. H. Schwendenwein, *Das neue Kirchenrecht Gesamtdarstellung*, Graz. Wien. Köln 1984, s. 311.

⁹ Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o niektórych aspektach wykorzystania środków społecznego przekazu w promowaniu nauki wiary* (30 marca 1992), „Communicaciones” 24 (1992) nr 1, s. 18-27, tekst polski: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*, pod red. Z. Zimowskiego, J. Królikowskiego, Tarnów 1995, s. 381-389.

¹⁰ Normy KEP Wstęp.

wać przepisy wydane przez Konferencję Episkopatu” (kan. 772 § 2)¹¹.

Cytowany kanon jest umieszczony na końcu rozdziału I, tytułu I, Księgi III Kodeksu tzn., że zadaniem tej normy jest regulacja szczególnego aspektu funkcji przepowiadania kościelnego, czyli wykonywania posługi Słowa Bożego nie w kościele, w kaplicy, w kontekście celebracji liturgicznej, podczas rekolekcje, misji dla ludu itp., ale poprzez środki komunikacji społecznej, jakim jest radio i telewizja. Poprzez te media Słowo Boże wkracza wprost do domów i rodzin, obejmując jednocześnie dużą liczbę osób różnego wieku, warunków kulturalnych i społecznych¹². We wspomnianym kanonie akcent jest położony nie tyle na formie przepowiadania (katecheza, homilia, rekolekcje itd.), ile na konkretnie używanym środku, czyli na radiu i telewizji, przez które komunikuje się treści wiary (por. kan. 768 § 1-2). Jest jasne, że przekazując naukę wiary poprzez radio i telewizję trzeba szanować kryteria przewidziane dla każdej formy autentycznego przepowiadania kościelnego (por. kan. 760; 768 § 1-2, 769)¹³.

Przyznanie Konferencji Biskupów przez kan. 772 § 2 dziedziny wystąpień w radiu lub telewizji związanej z głoszeniem i wyjaśnianiem nauki chrześcijańskiej jest zrozumiałe, jeśli zważy się, że wspomniane media obejmują szerszy obszar niż pojedyncza diecezja, wymagają specjalnego przygotowania i fachowości w ich używaniu¹⁴. Jej przepisami w tej materii związani są w poszczególnych obszarach wszyscy, duchowni i laicy (por. kan. 772 § 2)¹⁵.

W świetle kan. 772 § 2 trzeba interpretować kan. 831 § 2 upoważniający Konferencję Biskupów do wydawania norm ustalających warunki,

¹¹ P. Stevens zauważa, że wobec faktu, iż kan. 772 § 2 jest umieszczony w KPK w rozdziale pod tytułem „Przepowiadanie Słowa Bożego”, może się wydawać, że emitowana przez radio i telewizję doktryna chrześcijańska należy do dziedziny przepowiadania. Zdaniem tego autora wobec odmienności tej formy posługi Słowa Bożego, byłby lepiej umieścić wspomniany przepis w kanonach wstępnych, które dotyczą bardziej tematyki generalnej „Posługi Słowa Bożego” (kan. 756-761), albo w tytule „Środki społecznego przekazu” (kan. 822-832), (por. *La prédication dans le Code de Droit Canonique quelques remarques critiques*, „Revue de droit canonique” 48 (1998) nr 1, s. 86).

¹² Por. T. Vanzetto, *Quando il pulpito da cui viene la predica è la radio o televisione (can. 772 § 2)*, „Quaderni di diritto ecclesiale” 12 (1999) nr 2, s. 208.

¹³ Tamże.

¹⁴ Por. F. Morrissey, *The canon law letter and spirit a practical guide to the code of canon law. Prepared by the canon law society of Great Britain and Ireland in association with The Canadian Canon Law Society*, pod red. F. Morrissey, London 1999, s. 427.

¹⁵ L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico*, t. 1, Napoli 1988, s. 861.

pod jakimi duchownym i członkom instytutów zakonnych wolno brać udział w wystąpieniach drogą radiową lub telewizyjną w kwestiach odnoszących się do nauki wiary katolickiej i moralności. Obowiązujący Kodeks ustala następującą dyscyplinę: „do Konferencji Episkopatu należy wydanie przepisów określających warunki, jakie winny być wypełnione, aby duchowni oraz członkowie instytutów zakonnych mogli brać udział w programach radiowych lub telewizyjnych dotyczących nauki katolickiej lub obyczajów” (kan. 831 § 2). Przytoczony przepis kan. 831 § 2 wyraźnie koresponduje z kan. 772 § 2, bowiem w obu normach nie mówi się ogólnie o mediach, lecz szczegółowo traktuje o konkretnym medium: o radiu i telewizji, jak również oba przepisy odnoszą się do przekazywania poprzez te środki nauki katolickiej i moralności.

Gdy natomiast idzie o różnicę pomiędzy kan. 772 § 2, a kan. 831 § 2 to przejawia się ona w tym, że kan. 772 § 2 odnosi się do aktywnego udziału wszystkich wiernych w programach radio-wo telewizyjnych, traktujących o wierze i moralności. W stosunku do kan. 831 § 2, kan. 772 § 2 ustanawia obowiązki, które wszyscy wierni (duchowni, świeccy, członkowie instytutów życia konsekrowanego) muszą wypełniać (czyli winni przestrzegać przepisów wydanych przez Konferencję Biskupią, w kwestii głoszenia nauki chrześcijańskiej za pomocą radia albo telewizji). Kan. 831 § 2 natomiast zwraca się do Konferencji biskupich i powierza im zadanie ustalenia norm tylko dla duchownych i zakonników w kwestii występowania w programach radiowych lub telewizyjnych jakichkolwiek rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych dotyczących nauki katolickiej lub obyczajów¹⁶. Gdyż istotnie prawo – obowiązek nadzoru w przedmiocie doktryny i moralności jest własnym i wyłącznym prawem – obowiązkiem Kościoła, któremu Chrystus powierzył depozyt wiary (por. kan. 747 § 1)¹⁷.

Wydaje się, że polecenie wydania przez Konferencję Biskupów norm dla duchownych oraz członków instytutów zakonnych

¹⁶ Wydaje się, że norma kan. 831 § 2 obejmuje tylko te osoby duchowne i zakonne, które na sposób stały uczestniczą i występują w programach radiowych i telewizyjnych. Również, jak się wydaje, omawiane *Normy* odnoszą się do osób występujących w radiu i telewizji na sposób stały (zob. *Normy KEP* nr 13-14).

¹⁷ Por. T. Vanzetto, *Quando il pulpito*, dz. cyt., s. 210; por. S. Głódź, *Nadzór biskupa diecezjalnego nad środkami społecznego przekazu*, w: *Biskup pasterz diecezji. Materiały z sympozjum: Biskup diecezjalny a duszpasterstwo i apostołstwo wiernych*, pod red. P. Majera, Kraków 2003, s. 41.

(a więc pominąwszy świeckich) biorących udział w programach radiowych lub telewizyjnych dotyczących nauki katolickiej lub obyczajów, służy bez wątpienia podkreśleniu szczególnego statusu i doniosłej roli tych osób w Kościele oraz trosce o ich właściwe przygotowanie do posługi Słowa na tak odpowiedzialnym odcinku, jakim jest praca w radiu i telewizji¹⁸.

Autorzy omawianych *Norm* uzasadniając promulgowanie tego dokumentu powołują się także na uprawnienie kodeksowe przyznane im na mocy kan. 804, § 1. Przepis ten postanawia: „władzy kościelnej podlega katolickie nauczanie i wychowanie religijne przekazywane w jakichkolwiek szkołach, albo przy pomocy różnych środków społecznego przekazu. Jest rzeczą Konferencji Episkopatu wydać w tej sprawie ogólne normy, a do biskupa diecezjalnego należy kierowanie tą dziedziną i czuwanie nad nią”¹⁹. Tak więc w myśl przytoczonego kanonu Konferencja Episkopatu jest uprawniona do wydania w dziedzinie katolickiego nauczania i wychowania religijnego przekazywanego przy pomocy różnych środków społecznego przekazu norm ogólnych, a do biskupa diecezjalnego należy bliższe określenie tego sektora posługi Słowa Bożego²⁰.

Powstaje jednak pytanie. Czy Konferencja Episkopatu jest zobowiązana, czy też tylko uprawniona do wydania norm w sprawie występowania duchownych oraz członków instytutów zakonnych w programach radiowych lub telewizyjnych dotyczących nauki katolickiej lub obyczajów? Innymi słowy: czy zinterpretowane kanony 772, § 2; kan. 804, § 1; kan. 831, § 2, na które powołuje się *Normy* obligują, czy też tylko upoważniają Konferencje Biskupów do wydania stosownych przepisów? Należy bowiem przyznać, że z samych sformułowań wielu przepisów KPK z 1983 r. nie wynika jednoznacznie, czy chodzi o normy fakultatywne, czy obligatoryjne²¹.

Odpowiedź na postawione pytanie znajduje się w piśmie Sekretarza

¹⁸ Por. C. Obasi, *The bishop: the moderator of the ministry of the divine Word the particular Church. Can. 756 § 2*, Roma 1995, s. 18-19.

¹⁹ Por. Z. Grocholewski, „*Munus docendi*” biskupa, „Prawo – Administracja – Kościół” 5 (2001) nr 1 s. 26.

²⁰ Por. W. Góralski, *Nauczycielskie zadanie Kościoła*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, t. 3, Lublin 1986, s. 38.

²¹ Zob. W. Góralski, *Władza ustawodawcza Konferencji Episkopatu według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, „Prawo Kanoniczne” 32 (1989) nr 1-2, s. 51-52; por. T. Vanzetto, *Quando il pulpito*, dz. cyt., s. 211.

Stanu A. Casaroli z 8 XI 1983 r., skierowanym do przewodniczących Konferencji Episkopatu, do którego dołączono wykazy kanonów, które zobowiązują, albo upoważniają wspomniane Konferencje do partykularnego doprecyzowania tych kanonów²². W oparciu o drugi z wykazów spraw, w których Konferencje miały promulgować swoje normy należy stwierdzić, że kan. 772 § 2 i kan. 831 § 2 zobowiązują Konferencje Episkopatów do wydania norm szczegółowych²³. Gdy idzie o kan. 804 § 1, to znajduje się on na pierwszej liście dołączonej do pisma z 8 XI 1983 r. jako tylko możliwość normatywnego wypowiedzenia się Konferencji Biskupów²⁴.

Należy więc stwierdzić, że Konferencja Episkopatu Polski wydając *Normy*, z jednej strony wypełniła obowiązek stanowienia przepisów w tej dziedzinie (kan. 772 § 2, 831 § 2), jak i wykorzystwała w tym względzie swoje możliwości legislacyjne (kan. 804 § 1)²⁵.

2. Klasyfikacja mediów podlegających trosce pasterzy Kościoła w Polsce

Wnikliwa lektura *Norm Konferencji Episkopatu Polski dotyczących występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych* pozwala na podjęcie próby uszeregowania rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych podlegających trosce Pasterzy Kościoła w Polsce. Należy zauważyć, że *Normy* przeprowadzają wyraźne rozróżnienie pomiędzy radiem i telewizją w sensie ich charakteru. Tak więc wymienia się *expressis*

²² Ai presidenti delle Conferenze Episcopali, „Communications” 15 (1983) nr 2, s. 135-139. Trzeba dodać, że normy te miały mieć charakter tymczasowy, nie wymagały aprobaty Stolicy Apostolskiej, a ich moc obowiązująca miała upłynąć 1 I 1985 r. Po upływie tego czasu Konferencje miały wydać już normy stałe i uzyskać dla nich uprzednią aprobatę apostolską.

²³ Liste indicative des cas dans lesquels, selon le nouveau Code de droit canonique, les Conférences épiscopales doivent publier des normes complémentaires particulières, si elles ne l'ont pas encore fait ou si les normes déjà établies sont contraires au nouveau Code, „Communications” 15 (1983) nr 2, s. 138; por. T. Vanzetto, *Quando il pulpito*, dz. cyt., s. 211.

²⁴ Liste indicative des cas dans lesquels les Conférences épiscopales peuvent publier des normes particulières, en complément du Code de droit canonique, „Communications” 15 (1983) nr 2, s. 137.

²⁵ Na temat normatywnego wypowiedzenia się innych Konferencji Episkopatów w omawianej w artykule kwestii zob. T. Vanzetto, *Quando il pulpito*, dz. cyt., s. 211-215; trzeba zauważyć, że gdyby Konferencja Biskupów nie wydała własnych norm dotyczących przepowiadania nauki Kościoła w radiu i telewizji, to wtedy do biskupa diecezjalnego należy promulgowanie w tej dziedzinie stosownych przepisów (por. kan. 772, 1, 386, 756 § 1; por. C. Obasi, *The bishop: the moderator*, dz. cyt., s. 18-19).

verbis kościelne rozgłoszenie radiowe i stacje telewizyjne²⁶ w odróżnieniu od radiofonii i telewizji niekościelnej (autonomicznej). Z kolei wśród tych ostatnich przeprowadza się dystynkcję na publiczne²⁷ oraz komercyjne i prywatne²⁸ rozgłoszenie radiowe i stacje telewizyjne.

Powstaje pytanie: co należy rozumieć poprzez wymienione kategorie stacji radiowych i telewizyjnych.

Jeśli chodzi o kościelne rozgłoszenie radiowe i stacje telewizyjne, to wypada zauważyć, iż *Normy* używają pojęcia „kościelne” rozgłoszenie radiowe i stacje telewizyjne²⁹ (nic nie wspominając o katolickich stacjach radiowych i telewizyjnych³⁰). Autorzy wprowadzają więc własną kategorię wymienionych środków (kościelne radio i telewizja), bowiem KPK z 1983 r. tylko w dwóch miejscach mówi o przekazie doktryny przez radio i telewizję i to ogólnie, nie rozróżniając, czy wspomniany przekaz jest realizowany przez kościelne, czy świeckie media (zob. kan. 772 § 2, 831 § 2). Ponieważ *Normy* zawierają dwie zasadnicze, odrębne grupy mediów sklasyfikowanych według ich charakteru (kościelne i autonomiczne – niekościelne), to wolno sądzić, iż przez kościelne rozgłoszenie radiowe i stacje telewizyjne należy rozumieć zarówno katolickie, jak i kościelne radio i telewizję³¹. Taki wniosek można wyciągnąć odwołując się przez analogię do przepisów kodeksowych dotyczących się szkół katolickich (kan. 803) oraz uniwersytetów katolickich (kan. 807-808) i kościelnych (kan. 815).

Idąc tym tropem należy stwierdzić, że omawiane radio i telewizja są mediami kościelnymi (katolickimi), gdy są kierowane przez kompetentną władzę kościelną, albo kościelną osobę prawną publiczną, albo zostały uznane przez władzę kościelną dokumentem na piśmie (por. kan. 803 § 1)³². Potwierdzają to *Normy*,

²⁶ Zob. *Normy* KEP, Wstęp, nr 3, 4, 10.

²⁷ Zob. tamże, Wstęp, nr 2, 6, 10.

²⁸ Zob. tamże, nr 2, 7.

²⁹ *Normy* nazywają je własnymi kościelnymi rozgłoszeniami (por. *Normy* KEP, Wstęp, nr 2).

³⁰ *Normy* mówią tylko o tych programach w publicznych oraz komercyjnych rozgłoszeniach radiowych i stacjach telewizyjnych, które oficjalnie zostały uznane za katolickie. Opierają one się na autorytecie Kościoła i są odbierane jako jego głos (por. *Normy* KEP, nr 2).

³¹ Pośrednio wskazuje na to użycie przez *Normy* rozróżnienia programów emitowanych w autonomicznych mediach na katolickie i kościelne (zob. *Normy* KEP nr 6-7).

³² Por. A. Poveda, *Código de Derecho Canónico. Edición bilingüe, fuentes y comentarios de todos los cánones*, pod red. A. Benlloch Poveda, Valencia 1993, s. 373.

gdy mówią o mediach własnych, czyli utworzonych przez podmioty kościelne³³.

Wspomniane media mogą nosić nazwę „radio i telewizja kościelna (katolicka)” tylko za zgodą kompetentnej władzy kościelnej (por. kan. 803 § 2, 808; zob. kan. 216, 300³⁴). W tym względzie czytamy w *Normach*: „żadna stacja radiowa lub telewizyjna, redakcja (...) nie może używać w nazwie przymiotnika «katolicka» bez zgody kompetentnej władzy kościelnej”³⁵.

Ponadto zatrudnieni we wspomnianych mediach kościelnych pracownicy i dziennikarze winni odznaczać się „zdrową nauką i prawością życia” (por. kan. 803 § 2)³⁶. Analogicznie *Normy Konferencji Episkopatu Polski* wymagają, by duchowni i członkowie instytutów zakonnych wypowiadający się w mediach cechowali się wiernością nauce Ewangelii, rzetelną wiedzą, roztropnością i odpowiedzialnością za wypowiedziane słowo, troską o umiłowanie prawdy i owocny przekaz ewangelicznego orędzia³⁷.

Poprzez podobieństwo do uniwersytetów katolickich trzeba stwierdzić, że kościelne rozgłośnie radiowe i stacje telewizyjne winny emitować różne programy przy uwzględnieniu doktryny katolickiej (por. kan. 809), ponadto, jak w uniwersytetach i fakultetach kościelnych, tak w kościelnej radiofonii i telewizji winny być nadawane programy, w których wyklada się dyscypliny kościelne lub z nimi związane (por. kan. 815). Należy więc stwierdzić, że kościelna radiofonia i telewizja zobowiązana jest do nadawania programów w oparciu o zasady nauki katolickiej. Po tej linii idą omawiane *Normy*, gdzie jest mowa o wypowiedaniu się w sprawach nauki katolickiej lub obyczajów zgodnie z doktryną głoszoną przez Urząd Nauczycielski Kościoła.³⁸

W konkluzji trzeba dodać, że w określeniu radia i telewizji kościelnej ważny jest element materialny, który stanowi przekazywanie nauki katolickiej w sferze wiary i obyczajów, jak i element formalny, którym jest uznanie przez kompetentną władzę, w takiej

³³ Por. Normy KEP, Wstęp; nr 2.

³⁴ Por. M. Benz, *Código de Derecho Canónico. Edición bilingüe, fuentes y comentarios de todos los cánones*, pod red. A. Benlloch Poveda, Valencia 1993, s. 163.

³⁵ Por. Normy KEP nr 5.

³⁶ Por. A. Poveda, *Código de Derecho*, dz. cyt., s. 374.

³⁷ Por. Normy KEP nr 8; por. nr 17.

³⁸ Zob. tamże, nr 9-10.

czy innej formie, danego medium jako kościelne (katolickie)³⁹.

Co się tyczy radia i telewizji niekościelnej, to trzeba stwierdzić, że samo rozumienie mediów publicznych, prywatnych i komercyjnych nie nastręcza trudności, wynika bowiem z samego znaczenia słów: publiczny, prywatny, komercyjny⁴⁰.

W omawianych *Normach* chodzi o media niekościelne (autonomiczne) z programem katolickim⁴¹. Polscy biskupi są zainteresowani autonomicznym (a więc niezależnym od władzy kościelnej – publicznym, prywatnym, komercyjnym) radiem i telewizją, kiedy określone części ich programu są poświęcone sprawom religijnym, jak też misji ewangelizacyjnej. Do troski o te programy w publicznych oraz komercyjnych rozgłośniach radiowych i stacjach telewizyjnych, które oficjalnie zostały uznane za katolickie – jest zobowiązana Konferencja Episkopatu Polski i Biskupi diecezjalni, zgodnie z obowiązującymi przepisami⁴².

Autorzy *Norm* podkreślają, że „emitowanie programów kościelnych lub katolickich w mediach publicznych dokonuje się w oparciu o porozumienie między Konferencją Episkopatu Polski a jednostkami publicznej radiofonii i telewizji. Jeśli rozgłośnia radiowa lub stacja telewizyjna ma charakter lokalny, sprawy związane z nadawaniem programów katolickich należą do kompetencji biskupa diecezjalnego”⁴³. Podobnie „emitowanie programów kościelnych lub katolickich w mediach prywatnych dokonuje się w oparciu o odrębne umowy zawarte między kompetentną władzą kościelną a poszczególnymi rozgłośniami radiowymi lub stacjami telewizyjnymi”⁴⁴.

³⁹ Por. J. Dyduch, *Szkoly katolickie w swietle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „*Analecta Cracoviensia*” 18 (1986), s. 353.

⁴⁰ Gdy idzie o radio i telewizję niekościelną (autonomiczną, czyli niezależną od władzy kościelnej) z programem katolickim, to w artykule ograniczamy się do popularnego (powszechnego) rozumienia publicznych, prywatnych i komercyjnych stacji radiowych i telewizyjnych. Tak więc radio i telewizja publiczna to taka, która dotyczy ogółu ludzi, służy ogółowi, przeznaczona, dostępna dla wszystkich, ogólna, powszechna, społeczna, nieprywatna; prywatna – stanowi czyjąś osobistą własność, nie związana z żadną instytucją, niepaństwowa, nieurzędowa; komercyjna – przynosząca dochód, obliczona na zysk, uzależniająca działanie od ekwiwalentu pieniężnego.

⁴¹ Normy KEP nazywają je „pozostałymi mediami”, publiczną radiofonią i telewizją (Wstęp), publicznymi oraz komercyjnymi rozgłośniami radiowymi i stacjami telewizyjnymi (nr 2), mediami publicznymi (nr 6), mediami prywatnymi (nr 7),

⁴² Por. Normy KEP nr 2.

⁴³ Tamże, nr 6.

⁴⁴ Tamże, nr 7.

Podsumowując należy podkreślić, że w stosunku do programów katolickich w tego rodzaju mediach pasterze Kościoła mają taki sam obowiązek i takie samo prawo, jak w odniesieniu do kościelnej radiofonii i telewizji⁴⁵.

3. Zadania biskupów w odniesieniu do kościelnej i publicznej radiofonii i telewizji

Kodeks Prawa Kanonicznego nakłada na biskupów diecezjalnych szczególną odpowiedzialność za realizację *munus docendi*. Zgodnie z kan. 386 § 1 „biskup diecezjalny ma obowiązek przedstawiać wiernym i wyjaśniać prawdy wiary, w które należy wierzyć i stosować w obyczajach, sam często przepowiadając. Powinien również troszczyć się o to, by pilnie wypełniano przepisy kanonów, dotyczące posługi słowa, zwłaszcza homilii i nauczania katechetycznego, tak żeby wszystkim była przekazywana cała nauka chrześcijańska” (por. kan. 823 § 2). Prawodawca kodeksowy przypomina także, iż biskupi, pozostający we wspólnocie z głową Kolegium i członkami (...) w odniesieniu do wiernych powierzonych ich trosce autentycznymi nauczycielami i mistrzami wiary” (kan. 753)⁴⁶. Jest więc zrozumiałe, że także w kwestii przekazywania drogą radiową i telewizyjną nauki katolickiej biskupi diecezjalni pełnią doniosłą (zasadniczą) rolę.

Nie tylko poszczególni biskupi diecezjalni, lecz także zebrani na synodach lub Konferencjach Episkopatu mają prawo i obowiązek czuwać, by wiara i obyczaje wiernych nie doznały uszczerbku przez użycie środków społecznego przekazu w granicach powierzonego im Ludu Bożego (por. kan. 823).

Przejawem troski o nieskazitelność wiary i obyczajów oraz o ich uporządkowany przekaz drogą radiową i telewizyjną w Polsce są omawiane *Normy Konferencji Episkopatu Polski dotyczące występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych*. Pasterze Kościoła w Polsce promulgowali wspomniane prawo

⁴⁵ Por. S. Głódź, *Nadzór biskupa diecezjalnego*, dz. cyt., s. 36-37. Tenże autor słusznie zauważa, iż “odmowa podpisania umowy lub porozumienia upoważnia Pasterzy do publicznego oświadczenia i powiadomienia wiernych, że dany program nie jest programem ani kościelnym, ani też katolickim w rozumieniu misji Kościoła” (tamże, s. 37).

⁴⁶ Por. A. Poveda, *Código de Derecho*, dz. cyt., s. 358.

powołując się na uprawnienia przyznane im przez Kodeks Prawa Kanonicznego (kan. 772, § 2; kan. 804, § 1; kan. 831, § 2), jak i wskazania Instrukcji Kongregacji Nauki Wiary o pewnych aspektach używania społecznych środków przekazu dla szerzenia nauki o wierze z 30 marca 1992 r.

Gdy idzie o odpowiedzialność poszczególnych biskupów diecezjalnych jak i Konferencji Episkopatu Polski w omawianej sprawie to *Normy* postanawiają, że obowiązek i prawo troski o uporządkowany i owocny przekaz ewangelicznego orędzia poprzez radio i telewizję w Polsce spoczywa na poszczególnych biskupach, jak i zebranych na Konferencjach Episkopatu⁴⁷.

Już samo założenie kościelnych rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych uzależnione jest od zezwolenia zainteresowanego biskupa diecezjalnego lub, w przypadku zasięgu ponaddiecezjalnego, Konferencji Episkopatu Polski, z zachowaniem stosownych przepisów prawa kanonicznego i państwowego⁴⁸.

Ponieważ radio i telewizja mogą nosić nazwę „kościelne (katolickie)” tylko za zgodą kompetentnej władzy kościelnej (por. kan. 803 § 2, 808; zob. kan. 216, 300), to konsekwentnie prezentowane *Normy* przypominają, iż „żadna stacja radiowa lub telewizyjna, redakcja, program czy audycja nie może używać w nazwie przymiotnika «katolicka» bez zgody kompetentnej władzy kościelnej”⁴⁹. Tak samo „nikt nie ma prawa przemawiać w imieniu Kościoła ani sugerować, że jest jego rzecznikiem, jeżeli nie został do tego zgodnie z prawem upoważniony”⁵⁰. Ową „upoważniającą kompetentną władzą kościelną” jest biskup diecezjalny i Konferencja Episkopatu Polski.

Należy zaznaczyć, że według *Norm* biskup diecezjalny i Konferencja Episkopatu Polski są stronami w umowach z niekościelnymi radiem i telewizją w sprawie nadawania programów kościelnych lub katolickich⁵¹. Prezentowane *Normy* zwracają uwagę, że „emitowanie programów kościelnych lub katolickich w mediach publicz-

⁴⁷ Por. *Normy* KEP nr 1, 2, 4

⁴⁸ Por. tamże, nr 3; jeśli chodzi o przepisy prawa państwowego w tej kwestii zob. S. Głódź, *Nadzór biskupa diecezjalnego*, dz. cyt., s. 28-31.

⁴⁹ *Normy* KEP nr 5.

⁵⁰ Tamże, nr 11.

⁵¹ Zob. w tej kwestii S. Głódź, *Nadzór biskupa diecezjalnego*, dz. cyt., s. 20.

nych dokonuje się w oparciu o porozumienie między Konferencją Episkopatu Polski a jednostkami publicznej radiofonii i telewizji. Jeśli rozgłośnia radiowa lub stacja telewizyjna ma charakter lokalny, sprawy związane z nadawaniem programów katolickich należą do kompetencji biskupa diecezjalnego⁵². Zaś „emitowanie programów kościelnych lub katolickich w mediach prywatnych dokonuje się w oparciu o odrębne umowy zawarte między kompetentną władzą kościelną a poszczególnymi rozgłośniami radiowymi lub stacjami telewizyjnymi”⁵³. Jest jasne, że wspomniana „kompetentna władza kościelna” to odpowiednio biskup diecezjalny i Konferencja Episkopatu Polski.

Ważne z punktu widzenia praktyki jest postanowienie *Norm*, według którego „do podjęcia przez duchownego lub osobę zakonną stałej współpracy z rozgłośnią radiową lub stacją telewizyjną wymagana jest zgoda własnego ordynariusza”⁵⁴. Należy dodać, że pojęcie ordynariusz oznacza: zgodnie z kan. 134 § 1, Papieża (Biskupa Rzymu), następnie Biskupa diecezjalnego oraz tych wszystkich, którzy w prawie są zrównani z Biskupem diecezjalnym w myśl kan. 368, a zatem: Prałata terytorialnego, Opata terytorialnego, Wikariusza apostolskiego, Prefekta apostolskiego, Administratora administratury apostolskiej erygowanej na stałe, Prałata personalnego (kan. 295 § 1), Ordynariusza polowego⁵⁵. Pod nazwą Ordynariusz mieści się również Wikariusz generalny i biskupi, jak również – dla własnych członków – wyżsi przełożeni kleryckich instytutów zakonnych na prawie papieskim i kleryckich stowarzyszeń życia apostolskiego na prawie papieskim, którzy posiadają przynajmniej zwyczajną władzę wykonawczą. Zgodnie z kan. 620 KPK z 1983 r. zastępcy Przełożonych Wyższych (Generalnych i Prowincjalnych) w powyższych Instytutach są też Przełożonymi Wyższymi, a jako tacy są także Ordynariuszami zgodnie z kan. 134 § 1 KPK z 1983 r.

Ważne jest postanowienie *Norm*, w myśl którego dyrektorzy kościelnych rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych winni

⁵² Normy KEP nr 6.

⁵³ Tamże, nr 7.

⁵⁴ Tamże, nr 13.

⁵⁵ Por. Joannes Paulus II, *Constitutio Apostolica Spirituali militum curae* (diei 21 aprilis 1986), (art. 1 § 1), AAS 78 (1986), s. 481.

uzgadniać z biskupem diecezji listę stałych współpracowników duchownych i zakonnych⁵⁶.

Ponieważ praca w telewizji i radiu wymaga fachowego przygotowania, jak również nadzór nad tymi środkami wymaga znajomości ich funkcjonowania, dlatego biskup diecezji w trosce o odpowiednią współpracę z mediami powinien wyznaczyć kompetentną osobę, która będzie służyła pomocą i radą w dziedzinie środków społecznego przekazu⁵⁷. Wydaje się, że takim doradcą może być zarówno kompetentna osoba duchowna, jak i świecka (por. kan. 228 § 2)⁵⁸.

Uporządkowany i owocny przekaz ewangelicznego orędzia poprzez środki społecznego przekazu w Polsce, jest możliwy, jeśli zatrudnieni w tych mediach będą odpowiednio formowani i objęci opieką duszpasterską. Stąd „biskup winien zatroszczyć się także o to, by wyznaczony przezeń kapłan sprawował duszpasterską opiekę nad pracownikami mediów” (por. kan. 823 § 1)⁵⁹.

Wreszcie wyrazem troski o nieskazitelność wiary i obyczajów w przekazie medialnym jest przepis omawianych *Norm*, w myśl którego aprobatę władzy kościelnej kompetentnej do zatwierdzania programu nauczania religii i pomocy dydaktycznych podlegają audycje audiowizualne włączone do programu katolickiego nauczania w szkołach (por. 761, 775 § 1, 779, 827, § 1)⁶⁰. Należy stwierdzić, że kompetentną władzą do zatwierdzania audycji audiowizualnych włączonych do programu katolickiego nauczania w szkołach, jest dla własnego terytorium biskup diecezjalny. Bowiemy w myśl *Dyrektorium Katechetycznego Kościoła w Polsce* Konferencji Episkopatu Polski z 20 czerwca 2001, programy i podręczniki w szkolnym nauczaniu religii dla jednej diecezji zatwierdza biskup diecezjalny⁶¹. Natomiast analogiczne pomoce dla terytorium podległego Konferencji Episkopatu Polski zatwierdza prze-

⁵⁶ Por. Normy KEP nr 14.

⁵⁷ Por. tamże, nr 16.

⁵⁸ Por. J. Krukowski, *Prawa i obowiązki laikatu w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego*, „Chrześcijanin w świecie” 15 (1983) nr 5 s. 66.

⁵⁹ Normy KEP nr 16; por. AN nr 19.

⁶⁰ Por. tamże, nr 20.

⁶¹ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Katechetyczne Kościoła w Polsce* (20 czerwca 2001), (nr 96), Kraków 2002, s. 71.

wodniczący Komisji Wychowania Katolickiego teŝe Konferencji⁶².

Interesujące jest postanowienie w wypadku powaŝnego naruszenia omawianych *Norm*. Gdy taka sytuacja zaistnieje, wówczas „ordynariusz winien upomnieć duchownego lub członka instytutu zakonnego i zobowiązać go do naprawienia szkody, np. poprzez sprostowanie lub odwołanie błędnej czy krzywdzącej wypowiedzi. W uzasadnionych i poszczególnych przypadkach ordynariusz może zabronić wypowiedzania się w mediach lub zastosować inne sankcje przewidziane przez prawo”⁶³. Oprócz upomnienia kanonicznego (por. kan. 1339 § 1, 3) lub zakazu (por. kan. 1336 § 1 nr 1), ordynariusz może karać za powaŝne naruszenie *Norm* „innymi sankcjami przewidzianymi przez prawo”. Może to czynić w oparciu o kan. 1369, w myśl którego „kto w publicznym widowisku, w kazaniu, w rozpowszechnionym piśmie albo w inny sposób przy pomocy środków społecznego przekazu, wypowiada bluźnierstwo, powaŝnie narusza dobre obyczaje albo znieważa religię lub Kościół bądź wywołuje nienawiść lub pogardę, powinien być ukarany sprawiedliwą karą”. Jest to kara obligatoryjna nieokreślona⁶⁴.

4. Udział osób duchownych, zakonnych i świeckich w programach radiowych i telewizyjnych

Kolejnym problemem, którym należy zająć się teraz, jest kwestia udziału osób duchownych, zakonnych i świeckich w programach radiowych i telewizyjnych.

Jest rzeczą oczywistą, że osoby występujące w programach radiowych i telewizyjnych, winny odznaczać się odpowiednimi kwalifikacjami. W związku z tym *Normy Konferencji Episkopatu Polski* postanawiają: „duchowni i członkowie instytutów zakonnych wypowiadający się w mediach winni cechować się wiernością nauce Ewangelii, rzetelną wiedzą, roztropnością i odpowiedzialnością za wypowiedziane słowo, troską o umiłowanie prawdy

⁶² Tamże; por. *Struktura Konferencji Episkopatu Polski, „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 1 (1998)*, s. 35.

⁶³ *Normy KEP nr 21*.

⁶⁴ Por. F. Lempa, *Sankcje w Kościele. Cześć szczegółowa*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa kanonicznego*. Księga V. Dobra doczesne. Księga VI. Sankcje w Kościele, pod red. W. Wójcika, J. Krukowskiego, F. Lempy, Lublin 1987, s. 233-234; por. M. Benz, *Código de Derecho Canónico*, dz. cyt., s. 605-606.

i owocny przekaz ewangelicznego orędzia⁶⁵. Cenne jest przypomnienie: „jeśli nie są w danej dziedzinie wystarczająco kompetentni, powinni zrezygnować z występowania w mediach, zwłaszcza w kwestiach trudnych i kontrowersyjnych”⁶⁶.

Szczególne kwalifikacje winny posiadać osoby komentujące transmisje celebracji liturgicznych. Winny być one starannie przygotowane do spełniania swej funkcji, zarówno pod względem umiejętności dziennikarskich, jak i wiedzy teologicznej⁶⁷.

Należy zauważyć, że autorzy *Norm* podobnych kwalifikacji wymagają od „pozostałych wiernych (a więc świeckich J. A.), którzy wypowiadają się w mediach w sprawach nauki katolickiej lub obyczajów, zwłaszcza zaś dotyczą tych osób, których urząd kościelny, funkcja pełniona w instytucji kościelnej, przynależność do stowarzyszeń lub organizacji kościelnych sprawiają, iż wypowiedzi ich mogą być odebrane jako angażowanie autorytetu Kościoła”⁶⁸.

Według referowanego dokumentu „do podjęcia przez duchownego lub osobę zakonną stałej współpracy z rozgłośnią radiową lub stacją telewizyjną wymagana jest zgoda własnego ordynariusza”⁶⁹. Trzeba przypomnieć, że wspomniana zgoda, jako akt administracyjny dotyczący zakresu zewnętrznego, winna być udzielona na piśmie (por. kan. 37)⁷⁰.

Osoby występujące w rozgłoszeniach radiowych i stacjach telewizyjnych przekazujące naukę Kościoła, mają w związku z tym poważne obowiązki. Nie mogą zapomnieć, iż „wypowiadając się w sprawach nauki katolickiej lub obyczajów, duchowni i zakonnicy winni pamiętać, że są powołani do głoszenia nauki Chrystusa, a nie własnych opinii”. Stąd „zobowiązani są do wierne-

⁶⁵ Normy KEP nr 8; por. AN nr 18; por. Kan. 803 § 2.

⁶⁶ Normy KEP nr 8.

⁶⁷ Por. tamże, nr 17.

⁶⁸ Tamże, nr 10; należy zauważyć tu pewne odstępstwo, gdyż sam tytuł *Norm* mówi o występowaniu duchownych i osób zakonnych. Poza tym kan. 831 § 2, na który powołują się autorzy *Norm* odnosi się wyłącznie do wspomnianych osób, choć z drugiej strony kan. 772 § 2 zobowiązuje wszystkich występujących w radiu i telewizji z nauką katolicką do przestrzegania przepisów Konferencji Biskupów (por. Chiappetta, *Il Codice*, dz. cyt., s. 861; por. S. Głódź, *Nadzór biskupa diecezjalnego*, dz. cyt., s. 41).

⁶⁹ Normy KEP nr 13; pojęcie „ordynariusz” należy rozumieć w sensie kan. 134 § 1.

⁷⁰ Por. J. Krukowski, R. Sobański, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. T. 1. Ks. 1. Normy ogólne*, Poznań 2003, s. 99-100.

go przekazu katolickiej nauki, zgodnie z doktryną głoszoną przez Urząd Nauczycielski Kościoła. Powinni również respektować zdanie Konferencji Episkopatu w kwestiach, które były przedmiotem jej oficjalnego stanowiska. Stanowisko Konferencji Episkopatu prezentuje jej rzecznik⁷¹.

Na uwagę zasługuje przepis, według którego „w programach telewizyjnych duchowni i osoby zakonne winni występować w stroju duchownym używanym w Polsce⁷²”.

Przypomina się także, „że duchownych głoszących Słowo Boże za pośrednictwem mediów obowiązują normy prawa powszechnego (kan. 762-772), zarówno w odniesieniu do władzy przepowiadania, jak i przekazywanych treści⁷³”.

Ważnym przejawem troski o uporządkowany i owocny przekaz ewangelicznego orędzia poprzez radio i telewizję w Polsce jest zarządzenie regulujące sprawę duszpasterstwa pracowników mediów. Otóż „biskup winien zatroszczyć się także o to, by wyznaczony przezeń kapłan sprawował duszpasterską opiekę nad pracownikami mediów⁷⁴”.

Doniosłe znaczenie ma przepis nakładający na dyrektorów kościelnych rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych obowiązek uzgadniania z biskupem diecezji listy stałych współpracowników duchownych i zakonnych⁷⁵.

Ważną dziedziną dyscypliny kościelnej w kwestii przekazu ewangelicznego orędzia poprzez radio i telewizję w Polsce są zakazy. Normy polskich biskupów przypominają wszystkim; „nikt nie ma prawa przemawiać w imieniu Kościoła ani sugerować, że jest jego rzecznikiem, jeżeli nie został do tego zgodnie z prawem upoważniony⁷⁶”, jak również „wierni świeccy nie powinni brać udziału w programach czy audycjach przynoszących szkodę wie-

⁷¹ Normy KEP nr 9; por. tamże, nr 10; por. kan. 768; por. T. Vanzetto, *Quando il pulpito*, dz. cyt., s. 208.

⁷² Normy KEP nr 15; por. kan. 284, 669; por. Kongregacja ds. Duchowieństwa, Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów *Tota Ecclesia* (31 stycznia 1994 r.), (nr 66), Watykan 1994; zob. W. Rothe, *De obligatione deferendi habitum ecclesiasticum. Die kirchlichen Bekleidungs Vorschriften für Kleriker nach c. 284 CIC*, „Archiv für katholisches Kirchenrecht“ 170 (2001) z. 1, s. 25-26.

⁷³ Normy KEP nr 19; zbyteczne jest powtarzanie przepisów kodeksowych, do których odwołują się w tym numerze Normy.

⁷⁴ Normy KEP nr 16; por. AN nr 19.

⁷⁵ Por. Normy KEP nr 14.

⁷⁶ Tamże, nr 11.

rze lub dobrym obyczajom, tendencyjnie antykościelnych i budzących zgrozzenie”⁷⁷.

Wreszcie należy podkreślić wyartykułowany obowiązek zachowania omawianych *Norm*. Prawodawca postanawia, że „w wypadku poważnego naruszenia powyższych norm ordynariusz winien upomnieć duchownego lub członka instytutu zakonnego i zobowiązać go do naprawienia szkody, np. poprzez sprostowanie lub odwołanie błędnej czy krzywdzącej wypowiedzi. W uzasadnionych i poszczególnych przypadkach ordynariusz może zabronić wypowiedzania się w mediach lub zastosować inne sankcje przewidziane przez prawo”⁷⁸. A więc lekceważenie prawa może narazić duchownego i zakonnika na upomnienie (por. kan. 1339 § 1, 3), zakaz wypowiedzania się w mediach (por. kan. 1336 § 1 nr 1) lub inne sankcje przewidziane przez prawo (por. kan. 1369).

5. Normy kanoniczne dotyczące doktryny głoszonej przez radio i telewizję

Jak wskazuje sam tytuł omawianego dokumentu prawnego są to *Normy Konferencji Episkopatu Polski* dotyczące nie tylko występowania duchownych i osób zakonnych w audycjach radiowych i telewizyjnych, ale także przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych. Bowiern przedmiotem troski pasterzy Kościoła w Polsce są nie tylko osoby występujące w tych mediach, ale i sama doktryna, jej nienaruszalność. Albowiem Kościołowi Chrystus Pan powierzył depozyt wiary, aby z asystencją Ducha Świętego strzegł święcie prawdy objawionej, wnikliwie badał, wiernie głosił i wykladał (por. kan. 747 § 1)⁷⁹. Stąd wiele miejsca w *Normach* zajmuje problematyka orędzia głoszonego poprzez radio i telewizję w Polsce.

Normy Konferencji Episkopatu Polski przypominają, że doktryna głoszona przez radio i telewizję winna być Słowem Bożym⁸⁰,

⁷⁷ Tamże, nr 12.

⁷⁸ Tamże, nr 21.

⁷⁹ Na temat depozytu wiary zob. Poveda, *Código de Derecho*, dz. cyt., s. 356, komentarz do kan. 747 § 1.

⁸⁰ Por. Normy KEP nr 19; por. kan. 213.

nauką Ewangelii, ewangelicznym orędziem⁸¹, nauką Chrystusa⁸².

Konsekwentnie nauka przekazywana przez wspomniane media winna być katolicka⁸³. Przez naukę katolicką należy rozumieć tę, o której traktuje kan. 750 § 1 KPK, czyli „to wszystko, co jest zawarte w słowie Bożym, spisany lub przekazany, a więc w jednym depozycie wiary powierzonym Kościołowi i co równocześnie jako przez Boga objawione podaje do wierzenia Nauczycielski Urząd Kościoła, czy to w uroczystym orzeczeniu, czy też w zwyczajnym i powszechnym nauczaniu; co mianowicie ujawnia się we wspólnym uznaniu wiernych pod kierownictwem świętego Urzędu Nauczycielskiego”⁸⁴. W myśl kan. 768 § 2 należy przekazywać „wiernym naukę, jaką Urząd Nauczycielski Kościoła głosi o godności i wolności osoby ludzkiej, o jedności i trwałości rodziny oraz o jej zadaniach, o obowiązkach ludzi żyjących w społeczeństwie, jak również o układaniu spraw doczesnych zgodnie z porządkiem ustanowionym przez Boga”⁸⁵.

Na straży czystości nauki katolickiej stoją pasterze Kościoła, stąd: „żadna stacja radiowa lub telewizyjna, redakcja, program czy audycja nie może używać w nazwie przymiotnika «katolicka» bez zgody kompetentnej władzy kościelnej”⁸⁶.

Z kolei zwraca się uwagę, iż doktryna głoszona przez radio i telewizję winna być zgodna z doktryną głoszoną przez Urząd Nauczycielski Kościoła⁸⁷, opierać się na autorytecie Kościoła⁸⁸ oraz respektować zdanie Konferencji Episkopatu w kwestiach, które były przedmiotem jej oficjalnego stanowiska⁸⁹.

Następnie stwierdza się, że nauka ta winna dotyczyć wiary i obyczajów. Prawodawca mówi bowiem o wiernych, którzy wypowia-

⁸¹ Por. Normy KEP nr 8; por. kan. 747 § 1.

⁸² Por. Normy KEP nr 9.

⁸³ Por. tamże, nr 2, 5-7, 9-10, 20.

⁸⁴ A. Poveda pisze, że „w kan. 750 mówi się o przedmiocie wiary. Wiara jest boska i katolicka, kiedy spełnia dwa warunki: jest zawarta w Słowie Bożym (w Piśmie albo w Tradycji) i jest przedstawiana jako taka przez Kościół (w formie uroczystej: przez Papieża albo Sobór Powszechny, lub przez magisterium zwyczajne i powszechne)”, *Código de Derecho*, dz. cyt., s. 357-358).

⁸⁵ Zob. F. Morrissey, *The canon law letter*, dz. cyt., s. 425-426.

⁸⁶ Normy KEP nr 5.

⁸⁷ Por. tamże, nr 9; por. kan. 227, 750; 830 § 1.

⁸⁸ Por. Normy KEP nr 2.

⁸⁹ Por. tamże, nr 9.

dają się w mediach w sprawach nauki katolickiej lub obyczajów⁹⁰.

Warto zauważyć, że autorzy *Norm* wydali je kierując się duszpasterską troską Kościoła w Polsce o uporządkowany i owocny przekaz ewangelicznego orędzia poprzez radio i telewizję⁹¹. Ma więc być to przekaz uporządkowany (oparty na określonym, zatwierdzonym programie, zorganizowany, odpowiednio ułożony, zaplanowany, respektujący stosowne przepisy prawa kanonicznego i państwowego oraz zawarte umowy) i owocny (dla dobra dusz, czyli służący zbawieniu ludzi).

Przedmiotem przekazu radiowego i telewizyjnego mogą być także transmisje celebracji liturgicznych, podczas których należy wykazać szczególną staranność. Biskupi przypominają, że taką transmisję należy odpowiednio przygotować technicznie, tak by nie zakłócała przebiegu celebracji. Osoba komentująca ją winna być starannie przygotowana do spełniania swej funkcji, zarówno pod względem umiejętności dziennikarskich, jak i wiedzy teologicznej⁹². Cenne jest postanowienie: „Msze św. winny być transmitowane «na żywo». W wyjątkowym przypadku retransmisji powinno być to wyraźnie zaznaczone i przypominane”⁹³.

Gdy idzie o rodzaje programów zawierających treści wiary emitowanych w radiu i telewizji, to *Normy Konferencji Episkopatu Polski*, rozróżniają programy katolickie⁹⁴ i kościelne⁹⁵. Przez analogię do przepisów o uniwersytetach katolickich trzeba stwierdzić, że programy katolickie zawierają różne dziedziny wiedzy uwzględniając doktrynę katolicką (por. kan. 809), a programy kościelne, podobnie jak w uniwersytetach i fakultetach kościelnych są zorientowane wyłącznie na problematykę zawartą w naukach kościelnych (świętych) (por. kan. 815, 218, 229 § 2, 248, 279 § 2)⁹⁶.

Doniosłe i samo przez się zrozumiałe znaczenie posiada następujący przepis *Norm*: „duchowni i członkowie instytutów zakonnych

⁹⁰ Por. tamże, nr 9-10.

⁹¹ Por. tamże, Wstęp, nr 1, 8.

⁹² Por. tamże, nr 17.

⁹³ Por. tamże, nr 18.

⁹⁴ Zob. tamże, nr 2, 6-7, 20.

⁹⁵ Zob. tamże, nr 6-7.

⁹⁶ Nauki święte (scientiae sacrae) to nauki uprawiane na kościelnych uniwersytetach i wydziałach oraz instytutach wiedzy religijnej jako nauki kościelne. Do taki należą przede wszystkim: teologia, prawo kanoniczne i filozofia chrześcijańska.

wypowiadający się w mediach (...) jeśli nie są w danej dziedzinie wystarczająco kompetentni, powinni zrezygnować z występowania w mediach, zwłaszcza w kwestiach trudnych i kontrowersyjnych⁹⁷, jak również wezwanie skierowane do wiernych świeckich, aby nie brali udziału w programach czy audycjach przynoszących szkodę wierze lub dobrym obyczajom, tendencyjnie antykościelnymi i budzącymi zgorzniecie⁹⁸.

Wreszcie w przekazie medialnym niedopuszczalne jest jakiegokolwiek zniekształcanie nauki Kościoła, wypowiadanie własnych, błędnych⁹⁹ opinii, pomówień oraz krzywdzących kogokolwiek opinii¹⁰⁰.

Zakończenie

Dotychczasowa refleksja nad *Normami* Konferencji Episkopatu Polski pozwala na stwierdzenie o charakterze ogólnym, a mianowicie, że została uzupełniona poważna luka w ustawodawstwie partykularnym Kościoła w Polsce, w kwestii występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych.

Oznacza to konieczność zapoznania się z omówionymi *Normami* i respektowania ich w duchu wiary i kościelnego porządku prawnego przez kierujących i nadawców programów traktujących o wierze i obyczajach zarówno w mediach kościelnych, jak i w programach katolickich w radiu i telewizji autonomicznej. A wszystko to w trosce o aktywne i twórcze wykorzystanie tych mediów dla zbawienia dusz.

Osservazioni sulle „Norme della Conferenza Episcopale Polacca circa la partecipazione dei chierici e dei religiosi all'interno di trasmissioni radiofoniche e televisive per la divulgazione dell'insegnamento cristiano”

La Chiesa ha ricevuto da Cristo la missione di insegnare la sua dottrina a tutte le nazioni. Oggi possiamo avvalerci dell'impiego dei mezzi di comunicazione sociale, tra quali, la radio e la televisione sono quelli che hanno la maggior influenza

⁹⁷ Normy KEP nr 8.

⁹⁸ Por. tamże, nr 12.

⁹⁹ Por. tamże, nr 9.

¹⁰⁰ Por. tamże, nr 21.

sull'uomo. In base a questo, la Chiesa, oggi, utilizza questi mezzi nella sua missione di evangelizzazione.

Nell'articolo si mostrano prima le competenze dei vescovi nella questione della partecipazione a trasmissioni televisive e radiofoniche di chierici e religiosi per la divulgazione dell'insegnamento cristiano attraverso questi mezzi, conferite loro dal Codice del 1983. Successivamente, si sofferma sui compiti dei vescovi polacchi in riferimento ai permessi concessi ai chierici, religiosi e laici, sulla questione della partecipazione in programmi radio-televisivi.